

Υπόθεση C-36/21**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου****Ημερομηνία καταθέσεως:**

22 Ιανουαρίου 2021

Αιτούν δικαστήριο:

College van Beroep voor het bedrijfsleven (διοικητικό εφετείο αρμόδιο επί διοικητικών οικονομικών υποθέσεων, Κάτω Χώρες)

Ημερομηνία της διατάξεως του αιτούντος δικαστηρίου:

22 Δεκεμβρίου 2020

Προσφεύγουσα:

Sense Visuele Communicatie en Handel vof (που ασκεί δραστηριότητα και υπό την επωνυμία De Scharrelderij)

Καθού:

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Η ένδικη διαφορά μεταξύ της ομόρρυθμης εταιρίας Sense Visuele Communicatie en Handel vof (που ασκεί δραστηριότητα και υπό την επωνυμία De Scharrelderij) (στο εξής: προσφεύγουσα) και του Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Υπουργού Γεωργίας, Φυσικού Περιβάλλοντος και Ποιότητας των Τροφίμων, Κάτω Χώρες, στο εξής: καθού) συνίσταται στην άρνηση του καθού να αποκαταστήσει τη ζημία της προσφεύγουσας, η οποία, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της τελευταίας, οφείλεται στις εσφαλμένες πληροφορίες που παρέσχε ο καθού σχετικά με την εφαρμογή διάταξης του δικαίου της Ένωσης.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Η παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβάλλεται σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ και αφορά την εφαρμογή της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Ειδικότερα, το ερώτημα που τίθεται είναι κατά

πόσον στην περίπτωση εθνικού φορέα που παρέχει εσφαλμένες πληροφορίες σχετικά με σαφή διάταξη του δικαίου της Ένωσης –όποτε δεν χωρεί επίκληση της αρχής του δικαίου της Ένωσης περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης– μπορεί να διαπιστωθεί με βάση την αντίστοιχη αρχή του εθνικού δικαίου εάν ο εν λόγω φορέας παρανόμως δεν αποκατέστησε τη ζημία του ενδιαφερομένου.

Προδικαστικό ερώτημα

Απαγορεύει το δίκαιο της Ένωσης να εκτιμάται με βάση την εθνικού δικαίου αρχή περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης το ζήτημα αν εθνικός διοικητικός φορέας δημιούργησε εμπιστοσύνη η οποία αντιβαίνει σε διάταξη του δικαίου της Ένωσης και ως εκ τούτου ενήργησε παρανόμως μη αποκαθιστώντας, κατά παραβίαση του εθνικού δικαίου, τη ζημία που υπέστη εκ του λόγου αυτού ο ενδιαφερόμενος, εφόσον ο τελευταίος δεν μπορεί να επικαλεστεί λυσιτελώς την αρχή του δικαίου της Ένωσης περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης λόγω της ύπαρξης σαφούς διάταξης του δικαίου της Ένωσης;

Σχετική διάταξη του δικαίου της Ένωσης

Άρθρο 50 του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί θεσπίσεως κανόνων για άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της Κοινής γεωργικής πολιτικής (στο εξής: κανονισμός 1307/2013)

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Η προσφεύγουσα είναι ομόρρυθμη εταιρία με δύο εταίρους, την Α και τον Β. Η Α γεννήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 1977. Η προσφεύγουσα διατηρεί από το 2017 χοιροτροφική μονάδα.
- 2 Η εφαρμογή της κοινής γεωργικής πολιτικής για τις Κάτω Χώρες ανατέθηκε από τον καθού στην Agentschap Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (κρατική υπηρεσία για επιχειρηματίες, Κάτω Χώρες, στο εξής: RVO). Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα δεν διέθετε δικαιώματα ενίσχυσης για το έτος 2018, απευθύνθηκε επανειλημμένα στην RVO με το ερώτημα κατά πόσον και με ποιον τρόπο μπορεί να αποκτήσει δικαιώματα ενίσχυσης. Από τις απαντήσεις της RVO προέκυψε ότι η προσφεύγουσα ήταν επιλέξιμη για τη χορήγηση δικαιωμάτων ενίσχυσης από το εθνικό απόθεμα για γεωργούς νεαρής ηλικίας, διότι σε κάποια συγκεκριμένη ημερομηνία του 2018 η Α είχε ηλικία κάτω των 41 ετών. Η RVO επιβεβαίωσε την πληροφορία αυτή με αποστολή μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ενώ, επίσης, κατά το έτος 2018 υπήρχε ανάρτηση και στον δικτυακό τόπο της RVO περί του ότι τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έπρεπε να μην έχουν συμπληρώσει το

τεσσαρακοστό πρώτο έτος της ηλικίας τους κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης, προκειμένου να περιληφθούν στους γεωργούς νεαρής ηλικίας.

- 3 Έχοντας υπόψη τις ανωτέρω πληροφορίες, η προσφεύγουσα υπέβαλε στις 5 Απριλίου 2018 ενιαία αίτηση ζητώντας, μεταξύ άλλων, τη χορήγηση δικαιωμάτων ενίσχυσης από το εθνικό απόθεμα για γεωργούς νεαρής ηλικίας. Η αίτησή της απορρίφθηκε από τον καθού, διότι το 2018 η Α ήταν άνω των 40 ετών –είχε συμπληρώσει το τεσσαρακοστό πρώτο έτος της ηλικίας της στις 21 Ιανουαρίου 2018– και συνεπώς είχε υπερβεί το όριο ηλικίας που προβλέπεται στο άρθρο 50, παράγραφος 2, στοιχείο β΄, του κανονισμού 1307/2013. Συγκεκριμένα, κατά την εν λόγω διάταξη, ως γεωργοί νεαρής ηλικίας νοούνται πρόσωπα «που είναι ηλικίας έως 40 ετών» κατά το έτος υποβολής της αίτησης. Με απόφασή του που εκδόθηκε στις 22 Μαρτίου 2019 (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), ο καθού απέρριψε ως αβάσιμες τις αντιρρήσεις που κατέθεσε η προσφεύγουσα κατά της ανωτέρω απόρριψης της αιτήσεώς της.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 4 Το γεγονός ότι η προσφεύγουσα δεν συμπεριλήφθηκε το 2018 στο πρόγραμμα χορήγησης δικαιωμάτων ενίσχυσης από το εθνικό απόθεμα για γεωργούς νεαρής ηλικίας δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους. Ωστόσο, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι υπέστη ζημία εξαιτίας των εσφαλμένων πληροφοριών που έλαβε από τον καθού, την οποία ο τελευταίος οφείλει να αποκαταστήσει. Ειδικότερα, ενώ ανέμενε να συμπεριληφθεί στους δικαιούχους της ενίσχυσης από το εθνικό απόθεμα, δεν της αναγνωρίστηκε κανένα τέτοιο δικαίωμα για το 2018, με αποτέλεσμα το έτος εκείνο να στερηθεί άμεσων ενισχύσεων. Η δε προσβαλλόμενη απόφαση παραβιάζει την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και είναι παράνομη, διότι δεν έλαβε υπόψη την προαναφερθείσα εσφαλμένη πληροφόρηση και τη ζημία που αυτή προξένησε.
- 5 Ο καθού δεν αμφισβητεί ότι η RVO παρέσχε εσφαλμένες πληροφορίες στην προσφεύγουσα. Ωστόσο, κατά την άποψη του καθού, από τη νομολογία του Δικαστηρίου συνάγεται ότι δεν χωρεί επίκληση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης όταν υπάρχει σαφής διάταξη του δικαίου της Ένωσης, όπως αυτή του άρθρου 50 του κανονισμού 1307/2013 (πρβλ. αποφάσεις της 26ης Απριλίου 1988, Krücken, 316/86, EU:C:1988:201, και της 20ής Ιουνίου 2013, Agroferm, C-568/11, EU:C:2013:407). Η δε αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης συμπεριφορά εθνικής υπηρεσίας επιφορτισμένης με την εφαρμογή του δικαίου αυτού δεν μπορεί να θεμελιώσει την ύπαρξη δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, ακόμη και αν συντρέχει καλή πίστη στο πρόσωπο του ενδιαφερομένου.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αποφάσεως περί παραπομπής

- 6 Η προσφεύγουσα εύλογα δικαιούταν να υποθέσει ότι η RVO εξέφραζε τις απόψεις του καθού αναφορικά με τις προϋποθέσεις χορήγησης δικαιωμάτων

ενίσχυσης. Κατά πάσα δε πιθανότητα, υπέβαλε την αίτηση για χορήγηση δικαιωμάτων ενίσχυσης από το εθνικό απόθεμα για γεωργούς νεαρής ηλικίας έχοντας δώσει βάση στις πληροφορίες που της παρέσχε η RVO, αλλά τελικά δεν έλαβε καμία ενίσχυση. Με τον τρόπο αυτόν στερήθηκε άμεσων ενισχύσεων και υπέστη ζημία. Το ζήτημα στην υπό κρίση υπόθεση είναι αν ο καθού παραβίασε την αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και συνεπώς αν η άρνησή του να αποκαταστήσει την ανωτέρω ζημία είναι παράνομη. Η προσφεύγουσα δεν υποστηρίζει ότι ο καθού πρέπει να της χορηγήσει δικαιώματα ενίσχυσης από το εθνικό απόθεμα για γεωργούς νεαρής ηλικίας, αλλά ζητεί να της καταβάλει αποζημίωση.

- 7 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα κράτη μέλη δεν είναι υποχρεωμένα να εφαρμόσουν την αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης όπως αυτή κατοχυρώνεται από το εθνικό τους δίκαιο, εφόσον κατά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, όπως εν προκειμένω, οφείλουν να σέβονται την αντίστοιχη αρχή του δικαίου της Ένωσης περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (πρβλ. αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2008, *Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening*, C-383/06, EU:C:2008:165, σκέψεις 52 και 53, κα της 20ής Ιουνίου 2013, *Agroferm*, C-568/11, EU:C:2013:407, σκέψη 51). Το αιτούν δικαστήριο συνάγει από τα ανωτέρω ότι, ακόμη και αν υποθεθεί ότι η αρχή του εθνικού δικαίου περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης παρέχει στην προσφεύγουσα ευρύτερη προστασία, η τελευταία δεν δύναται να την επικαλεστεί λυσιτελώς. Τούτο σημαίνει ότι η εμπιστοσύνη που δημιούργησε κρατικός φορέας παραβλέποντας το δίκαιο της Ένωσης δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να χορηγηθούν τελικά στην προσφεύγουσα δικαιώματα ενίσχυσης από το εθνικό απόθεμα για γεωργούς νεαρής ηλικίας.
- 8 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο αμφιβάλλει ως προς το κατά πόσον η προσφεύγουσα δεν δικαιούται να αξιώσει από τον καθού ούτε την καταβολή αποζημίωσης για τη ζημία που υπέστη εξαιτίας της εσφαλμένης ενημέρωσης από την εθνική διοικητική αρχή. Το αιτούν δικαστήριο σε προηγούμενες αποφάσεις του έχει κάνει δεκτό ότι, με βάση την αρχή του εθνικού δικαίου περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, μπορεί να κριθεί κατά πόσον ο εθνικός κρατικός φορέας προκάλεσε τη γένεση εμπιστοσύνης και εν συνεχεία ενήργησε παρανόμως μη αποκαθιστώντας τη ζημία που προξένησε στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο με τη στάση του αυτή.
- 9 Επιπλέον, ο γενικός εισαγγελέας G. F. Mancini στις προτάσεις του της 11ης Φεβρουαρίου 1988 (*Krücken*, 316/86, EU:C:1988:78) επισήμανε ότι το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας δεν μπορεί να επικαλεστεί την αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν στερεί από τον ζημιωθέντα τη δυνατότητα να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων στρεφόμενος κατά των υπηρεσιών που είναι υπεύθυνες για τη ζημία του. Εξάλλου, η ολλανδική νομική θεωρία –με μνεία της απόφασης του Δικαστηρίου της 16ης Ιουλίου 1992, *Belono* (C-187/91, EU:C:1992:333, σκέψη 11)– δεν αποκλείει το ενδεχόμενο οι προσδοκίες που δημιούργησε μια εθνική διοικητική

αρχή παραβιάζοντας το δίκαιο της Ένωσης να έχουν ως επακόλουθο την άσκηση αγωγής αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις του εθνικού δικαίου.

- 10 Μια τέτοια αποζημίωση δεν φαίνεται να αποκλείει ούτε το σκεπτικό της γενικής εισαγγελία J. Kokott στις προτάσεις της 24ης Ιανουαρίου 2013 (Agroferm, C-568/11, EU:C:2013:35). Η εφαρμογή της αρχής του δικαίου της Ένωσης περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης διασφαλίζει ότι το δίκαιο της Ένωσης εφαρμόζεται ομοιόμορφα σε όλα τα κράτη μέλη και ότι –εν ολίγοις– η εμπιστοσύνη που γεννάται κατά παράβαση του δικαίου της Ένωσης δεν συνεπάγεται και δυνατότητα του ενδιαφερόμενου προσώπου να προβάλει αξιώσεις που δεν συνάδουν με το δίκαιο της Ένωσης. Εντούτοις, τυχόν αποζημίωση που πρέπει να καταβληθεί από κάποια εθνική διοικητική αρχή δεν επιβαρύνει τον προϋπολογισμό της Ένωσης, ενώ επίσης δεν προκαλεί σοβαρές στρεβλώσεις του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών μελών. Από την άλλη πλευρά, όμως, η θέση της γενικής εισαγγελία J. Kokott ότι η ισχύς της αρχής του δικαίου της Ένωσης περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν θα πρέπει να εξαρτάται από το εάν σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση το δίκαιο της Ένωσης εφαρμόζεται από τις αρχές της Ένωσης ή των κρατών μελών φαίνεται να συνηγορεί υπέρ της αποκλειστικής εφαρμογής της ενωσιακής αρχής περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, γεγονός που θα απέκλειε την εφαρμογή της αντίστοιχης εθνικής αρχής.
- 11 Υπό το πρίσμα των προαναφερθέντων, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί εύλογες αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον το δίκαιο της Ένωσης απαγορεύει να εκτιμάται με βάση την εθνικού δικαίου αρχή περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης το ζήτημα αν εθνικός διοικητικός φορέας δημιούργησε εμπιστοσύνη η οποία αντιβαίνει σε διάταξη του δικαίου της Ένωσης και ως εκ τούτου ενήργησε παρανόμως μη αποκαθιστώντας, κατά παραβίαση του εθνικού δικαίου, τη ζημία που υπέστη εκ του λόγου αυτού ο ενδιαφερόμενος, εφόσον ο τελευταίος δεν μπορεί να επικαλεστεί λυσιτελώς την αρχή του δικαίου της Ένωσης περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης λόγω της ύπαρξης σαφούς διάταξης του δικαίου της Ένωσης. Δεδομένου ότι επί του ζητήματος αυτού είναι απαραίτητη η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης για τη διάγνωση της διαφοράς της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει στο Δικαστήριο το ανωτέρω διατυπωθέν ερώτημα προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.